

DE KLEUR VAN HET HEMD VAN ISABELLA

door Simon IPPEL

Iemand wees mij erop dat in mijn boek "Verhalen rond de Oostendse beiaarden" nog steeds vermeld staat dat de kleur "Couleur Isabelle" van het hemd van de aartshertogin Isabella komt EN dat zou niet juist zijn !

De nieuwsgierigheid was zo groot dat ik allerlei documentatie raadpleegde tot zelfs deze van de kleurengamma's van verfproducten en ik hen telefoneerde. Mondeling vernam ik dat van deze kleur reeds sprake was rond 1550, maar "ze ouden inlichtingen nemen".

Alhoewel de hygiëne in deze tijd niet op zo een hoog peil stond, kan men dus veronderstellen dat het geheel wel iets overdreven was en het meer berust op een legende dan op de waarheid.

Toen vorig jaar in de propaganda documenten van Nieuwpoort verschenen, ter gelegenheid van de uitvoeringen "Staats of Paaps" over het beleg van deze stad (1600), schreven ook zij dat het gezegde ontstaan was na hun beleg. Het sterkte mij om aan opzoekingen daaromtrent te doen.

Samen met nieuwjaarswensen ontving ik van Raf SEYS zijn "Rumberger cahiers" waaronder ook "Marginalia bij het beleg van Oostende - 1601-1604". (100 fr. Te koop in de lokale boekhandel - doen !). Wat lees ik daarin ? Het alom bekende verhaal van "Couleur Isabelle". Het was dus hoogtijd om mijn opzoekingen en bevindingen te publiceren.

Hier komen ze dan !

* Als eerste nam ik het boek van E. VLIETINCK onderhanden. Hij gaf reeds in 1879 aan dat de Isabella-kleur in verband met Oostende een legende was ("Het oude Oostende" blz. 295)

* J. BOWENS in zijn boek "Beschrijving der stad Oostende" (1792) geeft nergens aan, en dit in het ongeveer 60 bladzijden tellend verslag van het beleg van Oostende, dat Isabella deze woorden zou uitgesproken hebben. Zij zelf zou er maar een paar maal geweest zijn, haar gemaal meerdere keren.

* Dus maar naar onze Ary SLEEK'S boek genomen "Vijf glanspunten uit de Geschiedenis van Oostende" (1962). Ook hij gaf hier een uitvoerige beschrijving van het beleg en daarin volgt hij VLIETINCK met te zeggen dat het een legende is.

* Verder maar grasduinen in "Vlaanderens Volkskundig leesboek voor lagere scholen (Noordhooft-Groeningen 1931). Daar heeft men vijf bladzijden nodig om ons te leren hoe het ISABELLA-kleur is ontstaan.....te Oostende. Lectuur genoeg, al is het voorzien van rijkelijke fantasie.

* Een leraar Nederlands wees mij erop dat in 1949 Michel DE GHELDERODE een kort artikeltje geschreven had over Isabella's "*zonderlinge en gewaagde belofte in het paleis te Brussel*". Het zou haar "hof" zijn die de kleur "Couleur Isabelle" heeft genoemd en dit ter ere (?) aan hun vorstin.

* Andere buitenlandse historici zouden erover geschreven hebben o.a. de Engelsman I. D'ISRAELI (1817), de Fransman A. DINAUX (1829), en de Duitser WOLF (1843) zouden het mondeling uit de volksmond hebben opgetekend (waarschijnlijk nog vele andere). Maar die boeken vinden en lezen was voor mij te veel vooral omzat ze allen hetzelfde verhaal vertellen.

* Raf SEYS heeft zelfs de "Larousse" geraadpleegd die ook in dezelfde geest schrijft.

Maar alle bewijzen op één lijntje, ze gaven mij geen voldoening.

Dus nu verder opzoek naar DE "waarheid".

1 Haar naam Isabella; is van Romaanse-Provençaalse oorsprong (mogelijk afkomstig uit het Arabisch) en is de wisselvorm voor Elisabeth. De vorm ISABEL kende in de 13e eeuw een grote verspreiding in Spanje, Frankrijk en Engeland. Ook in Nederland maar dan onder de vorm Isabeau.

2. De kleur : Izabel (met een z) is een soort geel, of beige, of chamois. Een juiste kleurdefinitie is er dus blijkbaar niet. Over het algemeen spreekt men in onze streken over een vuil geel, maar ook dit is verschillend van individu tot individu.

3. De historische legende : de legende komt ongeveer rond 1880 in omloop als een verhaaltje die het verband wil leggen tussen de persoon en de kleur. Hier is het zeer belangrijk te vermelden dat dit verhaaltje voor het eerst opduikt twee eeuwen NA het beleg van Oostende. Deze duurde van 5 juni 1601 tot 20 september 1604.

4. Het verhaal : aartshertogin Isabella kwam in hoogsteigen persoon (al dan niet met haar man de aartshertog Albrecht) de Spaanse troepen inspecteren en aanmoedigen. In haar wil om de stad op de Staten te veroveren sprak ze de gelofte uit "niet van hemd te veranderen zolang de stad niet in haar bezit was". De lange duur van het beleg had tot gevolg dat haar hemd er niet meer zo netjes uit zag. Toen ze eindelijk een schoon hemdje mocht aandoen, kreeg het geelachtig afgedragen ding de kleur mee van *couleur Isabelle*.

5. Wetenschappelijk : op grond van historische documenten kan men zeggen dat de legende een volledig andere wending nam, alhoewel... ze niet definitief was uitgeschakeld.
Hoe zit de benaming historisch in elkaar ?

Enkele boeken over de Spaanse geschiedenis geraadpleegd. En wat vinden we daarin ?

Het hoofdpersonage was de betovergrootmoeder van de aartshertogin, Isabella van Castilië (°1451-+1504) ook nog Isabella de Katholieke genoemd en echtgenote van Ferdinand V van Aragon (°1452-+1505). Nu komt het eigenaardige. In 1492 zou bij het beleg van Granada, dat negen maanden duurde en waarbij de Moren uit Spanje werden verdreven, deze Isabella de gelofte gedaan hebben zich niet te verschonen tot de stad was gevallen. Dit zou genoeg zijn om haar hemd de kleur te geven met haar naam !

En zo zijn we even ver als voorheen ! Het verhaal is dezelfde en de verfkenner had gelijk; het kleur bestond reeds vóór het beleg van Oostende. Alleen de vrouwelijke persoon is gewijzigd en zijn we veel dieper in de geschiedenis gekomen. Mogen we veronderstellen dat deze anekdote in feite een dankbaar gehoor had bij de toen heersende romantische geschiedschrijving ?

6. Dan maar terug onze kleurtechnieker aangesproken. Volgens zijn opzoekingen werd de kleur voor het eerst vernoemd in 1495 en is tot nu bekend gebleven in verschillende talen.

7. In het dagelijks leven vindt men ze ook nog terug.

Oorspronkelijk werd het gezegd van bepaalde gekleurde stoffen zoals satijn en fluweel, later werd het overgedragen op de kleur van een bepaald paard. Dergelijke paarden zijn namelijk bleekgeel (bijna wit) met een duidelijk geel in de manen en de staart.

Bij de bloemen heeft men ook een isabella-tulp.

Bij de vogels heeft men een gamma kanaries : ik noem er enkele; de goudizabel, orangeizabel, schimmelizabel enz. (allemaal met een z geschreven !).

Vooral in de vrouwelijke lingerie komt men het woord veelvuldig tegen.
En zo houdt het niet op.

Wat moeten we nu onthouden ?

Wat men er ook van zegt het is een legende. De legende is zeker NIET ontstaan te Oostende of te Nieuwpoort. De legende is ontstaan in Granada... maar het is toch een prettige legende en laat het ons ook levendig houden. Historisch is en blijft het een legende. Het voort vertellen mag, het kan geen kwaad stichten.

MISSEN IS MENSELIJK

In mijn bijdrage over het "Oostendse Mestactieplan" in de XXe eeuw (De Plate, december 2000) zijn een paar onduidelijkheden geslopen.

In het artikel staat vermeld dat de "Trinkhall" zou afgebroken zijn door burgemeester Jan PIERS. Niets is minder waar. Alhoewel PIERS burgemeester was toen het gebouw afgebroken werd (eind 1959, begin 1960) werd het initiatief tot afbreken wel degelijk genomen door zijn voorganger burgemeester Adolf VAN GLABBEKE. Wij mogen niet alle zonden van Israël in de schoenen van PIERS schuiven !

Over het "urinoir" aan de H. Hartkerk, herinner ik me nog altijd de instelling achteraan, afgemaakt met een stenen muurtje.

Op de foto van de H. Hartkerk, die Omer VILAIN op 9 februari in de Zeewacht liet verschijnen, met zicht op de zijde van de kerk in de Beeldhouwersstraat, is duidelijk een urinoir te zien, met een plaatijzeren afsluiting aan die zijde. Over dit misverstand kreeg ik een opmerking van een bewoner van het gebuurte.

Maar over dit kerkmeubel "extra muros" herinner ik me niets. In die tijd woonde ik niet ver van het Leopoldpark en daar waren voldoende bomen ter beschikking voor onvoorziene behoeften. Ik herinner me wel dat na de laatste oorlog een waterplaats voorzien was aan de achterzijde van de H. Hartkerk, afgeschermd door een gemetseld muurtje, en dat ik op zekere dag, toen de nood het hoogst was, vruchteloos naar dit toevluchtsoord gezocht heb.

Tenware dat mijn geheugen niet meer behoorlijk werkt !

Jef KLAUSING

INDEX 2000

Traditiegetrouw publiceert "De Plate" voor de geïnteresseerde lezers een inhoudstafel & indices op het voorbije jaar.

U kunt ze bestellen door 150 fr. te storten op rekening 750-9109554-54 van De Plate - H. Serruyslaan 78/19 – Oostende met de vermelding "Index 2000).

Index 2000 verschijnt in de loop van de maand april.